

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

בכורות נ | קדושת כספה של ירושלים

ירושלים של זהב קדוש

זו הייתה יכולה להיות אחת ההוצאות הכלכליות הגדולות ביותר שדרשה ההלכה. לפי המתואר בגמרא, לאחר חורבן ירושלים עלתה המחשבה לגנוז את כל המטבעות בעולם, מספק שמא הם קדושים – שהרי כסף ההקדש שגלה מירושלים מעורב בהם. רק בזכות הפסוק שלפיו המטבעות חוללו, אישרו את השימוש במטבעות. הגמרא אמנם דוחה זאת ואומרת שהמחשבה הייתה לגנוז "רק" מטבעות שניכר כי מוצאם מירושלים, ובכל זאת – הוצאה אדירה כל כך, גם לפי האפשרות המצומצמת יותר בגמרא, קשה להאמין שעלתה על הדעת בתור מחשבה ריאלית. מתבקש לעמוד על משמעותה של מחשבה זו.

אפשרות אחת היא שהמטבעות הם מה שנשאר מקדושתה של ירושלים. למטבע יש משמעות לא רק בתור אמצעי לקנייה או סמל לרכוש, אלא גם בתור כלי להמרת ערך. במציאות אפשר למכור חפץ ולקבל כסף תמורתו, ובמקביל בהלכה – קדושה יכולה לעבור מחפץ למטבע. אם כן, בשעה שנחרבה ירושלים ולכאורה בטלה קדושתה, עדיין נשאר שריד מהקדושה. המטבעות עדיין מסתובבים. האם הקדושה עדיין מתפזרת בעולם? או לפי האפשרות השנייה – האם עדיין יש סממנים של ירושלים שממשיכים

להסתובב בגלות? גילויים דקים של קדושה שנשארו? אם המשמעות הזו מסתרת מאחורי השאלה, הרי שהתשובה קודרת – לא, הכל חולל. לא נשארו אפילו מטבעות שאחזה בהם קדושה. גם תורה, מצוות וסממנים יהודיים שנדמה כי רוחה של ירושלים טבועה בהם – אינם קדושים באמת, משעת החורבן הכל איבד את ערכו ונשאר חול.

רובד נוסף של משמעות עולה מהמקור של הפסוק. הפסוק ביחזקאל מופיע בסוף נבואה קשה, לפני חורבן בית ראשון, על ההתמוטטות הכלכלית הצפויה בירושלים. לפי הפסוקים ירושלים בוטחת על כספה וגם משתמשת בו לעבודה זרה, אבל הוא לא יוכל לעזור כדי למנוע את הפורענות. "הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל, כי חרון אל כל המונה... כספם בחוצות ישליכו וזהבם לנדה יהיה, כספם וזהבם לא יוכל להצילם ביום עברת ה'... צלמי תועבתם שקוציהם עשו בו, על כן נתתיו להם לנדה". לפי פסוקים אלה אפשר היה לגנות את הכסף וזהב, שחזקו את עבודת האלילים ואת הביטחון של אנשי ירושלים בעצמם. אפשר היה לקוות שבירושלים הבנויה, העתידית, לא יהיה בכלל זהב. חז"ל, בדבריהם מאזנים את המסר הזה ומזכירים לנו: זהו כסף קדוש. ירושלים היא, בין השאר, המקום שבו הזהב והרכוש יכולים להיות חלק מהופעת האלוקות. הרסנו את זה, איבדנו את זה, אבל זה יחזור.

וכיצד, אגב, זה יחזור? לפי הפסוקים, וכן לדעת הרמב"ן על הגמרא, חילול הכסף נוצר על ידי הכיבוש הזר של המקדש. האויבים שכבשו את ירושלים עקרו את הקדושה מכספה. ממילא, כשאנו חוזרים למשול בירושלים, ואף להפוך אותה לבירתה של הריבונות היהודית בארץ ישראל, זה הצעד הראשון להחזרת קדושת ירושלים של זהב.

א"ר אושעיא: ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים, עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר, שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה. וירושלים היא רובא דעלמא? אלא אמר אביי: בקשו לגנוז דינרא דרריינא טיריאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים, עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר, שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה.